

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2000 vp

Hallituksen esitys laiksi ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 29 päivänä helmikuuta 2000 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta (HE 8/2000 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Eero J. Aarnio, oikeusministeriö

- oikeustieteen lisensiaatti, hallintoneuvos Lauri Tarasti
- professori Pertti Eilavaara
- professori Mikael Hidén
- professori Heikki Kulla
- kansleri Jaakko Nousiainen
- valtiotieteen tohtori, dosentti Heikki Paloheimo
- professori Ilkka Ruostetsaari
- professori Matti Wiberg.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta. Ilmoitusvelvollisuus koskee lakiehdotuksen mukaan eduskuntavaaleissa kansanedustajaksi valittuja ja varaedustajiksi vaalien tulosta vahvistettaessa määrättyjä ehdokkaita, europarlamenttivaaleissa Euroopan parlamentin jäseneksi valittuja ja varajäseniksi määrättyjä, kunnallisvaaleissa valtuutetuiksi ja varavaltuutetuiksi valittuja ja presidentinvaalissa kaikkia ehdokkaita. Presidentinvaalissa ilmoituksen tekemisestä vastaavat kuitenkin ehdokkaita asettaneet puolueet tai valitsijayhdistysten vaaliasiamiehet. Vaalirahoituksen antajalla ei ole velvollisuutta julkistaa antamaansa tukea.

Ilmoituksessa tulee mainita ehdokkaan vaalikampanjan kokonaiskulut sekä vaalikampanjan rahoitus erittelemällä se ehdokkaan omiin varoi-

hin ja ulkopuoliseen tukeen, joka on eriteltävä tukea antaneiden päätahojen mukaan. Kunkin yksittäisen ulkopuolisen tuen arvo ja sen antaja tulee ilmoittaa, jos tuen arvo on presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa vähintään 20 000 markkaa sekä eduskunta- ja kunnallisvaaleissa vähintään 10 000 markkaa. Yksityisyyden suojan varmistamiseksi ehdotetaan, että arvoltaan näitä raja-arvoja pienemmän suorituksen antaneen yksityishenkilön nimeä ei saa ilmoittaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan.

Ilmoitus toimitetaan kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa vaaleissa oikeusministeriölle kahden kuukauden kuluessa vaalien tuloksen vahvistamisesta. Ilmoituksen tekemättä jättämisestä tai virheellisestä ilmoituksesta ei olisi muita seuraamuksia kuin

poliittinen vastuu. Ilmoitukset ovat viranomaisissa sellaisenaan julkisia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Esityksen peruste-

luista (s. 43/II) ilmenee tarkoituksena olevan, että laki tulisi voimaan 1.5.2000.

Esityksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan esitys ei rajoita yksityiselämän tai yksityisyyden suojaa siten, että lakiehdotus olisi käsiteltävä perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tässä tilanteessa tarkoituksenmukaisena, vaikkakin asia olisi sinänsä voitu pyrkiä hoitamaan esimerkiksi puolueiden sopimuksin. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä.

Hallituksen esityksen antamisen taustalla on eduskunnan lausuma, jonka mukaan hallituksen tulee kiireellisesti valmistella "vaalirahoituksen avoimuuden lisäämiseksi tarvittavat lainsäädännön muutokset" (EV 89/1998 vp). Esityksessä on vaalirahoituksen ilmoitusvelvollisuus rajattu oikeasuhteisesti vaaleissa valituiksi tullesiin ehdokkaihin sekä varaedustajiksi, varajäseniksi tai varavaltuutetuiksi valittuihin henkilöihin; presidentinvaalissa ilmoitusvelvollisuus koskee kuitenkin kaikkia ehdokkaita. Esitys rakentuu kaiken kaikkiaan melko kevyen sääntelyn varaan, mikä onkin sovelias lähtökohta tämän tavisessa kokonaan uudessa lainsäädännössä. Vaalitoimintaan osallistuminen on paljolti sellaista vapaata kansalaisaktiivisuutta, jota ei pidä pyrkiä liiaksi ohjaamaan säännöksin.

Lakiehdotuksen perussäännös (3 §) ilmoitettavista tiedoista on sisällöltään melko yleispiirteinen ja jää osittain tulkinnanvaraiseksi. Tämä on kuitenkin asian luonteen vuoksi ymmärrettävää. Valiokunta pitää aiheellisena, että lain säännöksiä esimerkiksi yksittäisen tuen ilmoittamisesta (2 mom.) tarvittaessa aikanaan täsmennetään lain soveltamisesta saatujen kokemusten perusteella. Erityisesti on seurattava markkamääräisten raja-arvojen toimivuutta lain tavoitteiden kannalta. Kunnallisvaaleissa noudatettava 10 000 markan raja saattaa osoittautua suh-

teellisesti merkittävästi korkeammaksi kuin vastaavat rajat muissa vaaleissa. Jos useampi kuin yksi puolue on asettanut yhteisen presidenttiehdokkaan voidaan 3 §:ää valiokunnan mielestä soveltaa tavallaan puoluekohtaisesti. Oikeusministeriön asiana on tällöin koota näin saaduista tiedoista yhdistelmätiedot kokonaiskuvan saamiseksi.

Lain noudattamista ei pyritä esityksessä tehostamaan minkäänlaisin oikeudellisin sanktioin, vaan ilmoitusvelvollisuuden noudattaminen jäisi ennen kaikkea julkisuuden kautta toteutuvan poliittisen vastuun piiriin. Tällainen lähtökohta on tässä asiayhteydessä ymmärrettävä ja periaatteellisesti hyväksyttävä.

Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin mukaan oikeusministeriö voi perustaa ilmoitusrekisterin. Se voitaisiin perustelujen mukaan pitää myös internetissä. Valiokunta huomauttaa, että julkisuuslain 16 §:n 3 momentti asettaa rajoituksia tietojen antamiselle sähköisessä muodossa viranomaisen henkilörekisteristä. Nämä rajoitukset on otettava huomioon.

Lakiehdotuksen käsittelyjärjestyksen osalta valiokunta pääosin yhtyy esityksen säätämisyjärjestysperusteluihin. Niissä mainitun lisäksi on syytä todeta, että yksilön tietyn markkamääräisen rajan ylittävän, poliittisten vaalien ehdokkaille antaman taloudellisen tuen saattaminen julkiseksi ei koske yksityiselämän suojan keskeistä osaa. Jonkun ehdokkaan vaalikampanjan taloudellisen tukemisen tekemistä julkiseksi voidaan kuitenkin pitää jossain määrin ongelmallisena perustuslain 25 §:ään nojautuvan vaalialaisuuden kannalta. Ehdotus ei kuitenkaan puutu vaalialaisuuden keskeisiin tekijöihin.

Valiokunta katsoo, että yksilön antaman vaalikampanjan tuen saattamisesta julkiseksi voidaan säätää lailla. Ehdotuksen tätä seikkaa koskeva sääntely täyttää vaatimukset sääntelyn tarkkuudesta ja suhteellisuudesta sekä sääntelyn taustalla olevan yhteiskunnallisen syyn painavuudesta. Yksilön oikeusturvan kannalta on pantava merkille, että lakiehdotuksessa ei ole erillisiä järjestelyjä esimerkiksi sen varalta, että yksilön antama tuki on yksilöity viranomaiselle toimitetussa, julkiseksi tulevassa ilmoituksessa vaikka hän katsoo tukeneensa ehdokasta 3 §:n

2 momentin mukaista rajaa vähemmän. Valiokunnan mielestä yleiset oikeusturvajärjestelyt ovat kuitenkin tässä suhteessa riittäviä. Lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 13 päivänä huhtikuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Ville Itälä /kok	Hannes Manninen /kesk (osittain)
vpj.	Riitta Prusti /sd	Pekka Nousiainen /kesk
jäs.	Tuija Brax /vihr	Heli Paasio /sd
	Klaus Hellberg /sd	Osmo Puhakka /kesk
	Esko Helle /vas	Petri Salo /kok
	Gunnar Jansson /r	Arto Seppälä /sd
	Jouko Jääskeläinen /skl	Ilkka Taipale /sd
	Johannes Leppänen /kesk	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen.